

Q1. 'तांडा' संस्कृती आजही कोणत्या आदिवासी जमातीत जपली जाते?

- (a) बंजारा
- (b) भिल्ल
- (c) वंजारी
- (d) बारी

Q2. कोकणात कोणत्या प्रकारच्या वस्तीचे प्राबल्य आहे?

- (a) विखुरलेल्या
- (b) केंद्रित
- (c) अपखंडित
- (d) संयुक्त

Q3. महाराष्ट्रातील 2011 च्या जनगणनेनुसार, अनुसूचित जातीच्या लोकसंख्येची टक्केवारी किती आहे?

- (a) 12.81
- (b) 11.81
- (c) 13.10
- (d) 10.11

Q4. 2011 च्या जनगणनेनुसार, महाराष्ट्रात अनुसूचित जातीची सर्वाधिक लोकसंख्या कोणत्या जिल्ह्यात आहे?

- (a) नाशिक
- (b) औरंगाबाद
- (c) पुणे
- (d) सोलापूर

Q5. 2001 च्या जनगणनेनुसार, कोणत्या राज्यातून पुरुष लोकसंख्येच्या स्थलांतराचे प्रमाण महाराष्ट्रात सर्वाधिक होते?

- (a) कर्नाटक
- (b) मध्य प्रदेश
- (c) गुजरात
- (d) उत्तर प्रदेश

Solutions

S1. Ans (a)

Sol. बंजारा आदिवासी जमातीत 'तांडा' संस्कृती आजही जपली जाते.

बंजारा/बंजारी ही केवळ ओडिशाचीच नाही, तर भारतातील एक रंगीबेरंगी जमात आहे जी राजस्थान, हिमाचल प्रदेश, उत्तर प्रदेश, दिल्ली, महाराष्ट्र अशा अनेक राज्यांमध्ये आढळते. ही बेपरी, मुकई, लबान या नावानेही ओळखली जाते, ही बैलांची वाहक आणि चालकांची अर्ध भटकी जमात आहे.

बंजारा आदिवासी जमात-

- बंजारा ही एक भटकी जमात आहे जी भारतात आणि पाकिस्तानात आढळते. त्यांचा उगम राजस्थानमध्ये झाला आणि ते पारंपारिकपणे बैलगाड्यांवरून प्रवास करणारे व्यापारी होते.
- बंजारा लोक त्यांच्या रंगीबेरंगी कपड्यांसाठी आणि दागिन्यांसाठी ओळखले जातात.
- ते त्यांच्या संगीत आणि नृत्यासाठी देखील प्रसिद्ध आहेत.
- बंजारा मुस्लिम आणि हिंदू दोन्ही आहेत.
- ते त्यांच्या स्वतःच्या अद्वितीय भाषेत बोलतात, जी राजस्थानी भाषेची बोली आहे.
- बंजारा लोक त्यांच्या समुदायाच्या भावनांसाठी ओळखले जातात.
- ते अतिशय आदरणीय आणि स्वागतार्ह देखील आहेत.
- बंजारा लोक अनेक शतकांपासून भारताचा एक भाग आहेत.
- त्यांनी भारतीय संस्कृतीत समृद्ध योगदान दिले आहे.
- बंजारा लोक भारताच्या इतिहास आणि संस्कृतीचा महत्त्वाचा भाग आहेत.

S2. Ans (a)

Sol.

कोकणात विखुरलेल्या वस्तीचे प्राबल्य आहे.

1. भौगोलिक परिस्थिती:

- कोकण हा प्रदेश डोंगराळ आणि दऱ्यांनी व्यापलेला आहे. यामुळे, मोठ्या गावांसाठी जागा मर्यादित आहे.

- शेतीसाठी योग्य जमीन कमी प्रमाणात उपलब्ध आहे. त्यामुळे, लोक शेतीच्या शोधात विखुरलेल्या ठिकाणी राहतात.
- अनेक गावांमध्ये रस्ते आणि वाहतुकीची साधने चांगली नाहीत. त्यामुळे, लोक एका ठिकाणी केंद्रित होण्याऐवजी विखुरलेल्या ठिकाणी राहणे पसंत करतात.

2. सामाजिक आणि आर्थिक परिस्थिती:

- कोकणातील अनेक लोक शेती आणि मासेमारीवर अवलंबून आहेत. शेतीसाठी आणि मासेमारीसाठी आवश्यक असलेले साधनसंपत्ती विखुरलेली असल्यामुळे, लोक विखुरलेल्या ठिकाणी राहतात.
- अनेक लोक लहान व्यवसाय करतात आणि त्यांचे ग्राहक विखुरलेले असल्यामुळे, ते विखुरलेल्या ठिकाणी राहणे पसंत करतात.
- शिक्षण आणि आरोग्य सुविधांचा अभाव असल्यामुळे, लोक चांगल्या सुविधांसाठी मोठ्या गावांकडे स्थलांतर करतात.

3. ऐतिहासिक कारणे:

- ऐतिहासिक काळात, कोकणावर अनेक राजवटींचे राज्य होते. या राजवटींनी आपले राज्य टिकवण्यासाठी लोकांना विखुरलेल्या ठिकाणी राहण्यास प्रोत्साहन दिले.
- पोर्तुगीज आणि इंग्रजांसारख्या युरोपियन वसाहतवाद्यांनी कोकणावर हल्ले केले. या हल्ल्यांपासून बचाव करण्यासाठी, लोक विखुरलेल्या ठिकाणी राहू लागले.

4. सांस्कृतिक कारणे:

- कोकणातील लोक अनेक विविध जाती आणि धर्मांचे आहेत. ते एकत्रितपणे राहण्यापेक्षा स्वतःच्या समुदायात राहणे पसंत करतात.
- अनेक लोक पारंपारिक जीवनशैली जगण्यास पसंत करतात आणि त्यांच्यासाठी विखुरलेल्या वस्तीमध्ये राहणे अधिक सोयीस्कर आहे.

S3. Ans (b)

Sol.

2011 च्या जनगणनेनुसार, अनुसूचित जातींची लोकसंख्या राज्याच्या एकूण लोकसंख्येच्या 11.81 टक्के होती.

तपशील:

- एकूण लोकसंख्या: 11,23,74,333
- अनुसूचित जातींची लोकसंख्या: 1,32,75,898
- टक्के: 11.81%
- पुरुष: 67,67,759
- स्त्रिया: 65,08,139

S4. Ans (c)

Sol.

अनुसूचित जातींची सर्वाधिक लोकसंख्या पुणे जिल्ह्यात आढळते, तर सर्वात कमी लोकसंख्या नंदुरबारमध्ये आढळते.

S5. Ans (d)

Sol.

2001 च्या जनगणनेनुसार, उत्तर प्रदेश राज्यातून पुरुष लोकसंख्येच्या स्थलांतराचे प्रमाण महाराष्ट्रात सर्वाधिक होते.

स्थलांतराची कारणे:

- रोजगार
- शिक्षण
- लग्न
- चांगल्या जीवनशैलीसाठी